

Törvényjavaslat a csendes társaságról.*

A korlátolt felelősségű társaság immár remélhetőleg végleges alakjába öntött és mihamar törvényeink sorába is emelkedő javaslatával együtt bocsáttatott közre a csendes társaságról szóló javaslat is. A két javaslat most egy törvénytervezetnek integráns részévé vált. Amíg azonban Kuncz professzor értékes munkája a gazdasági élet által olyannyira nélkülözött korlátolt felelősségű társaságról, az előző tervezet alapján, a gazdasági és jogászai körök élénk megvitatásának tűzpróbáját immár kiállotta s a jelenlegi tervezet a kritikákból — igen elismerésre méltó módon — számos helyes rendelkezést tett a magáévá — addig a csendes társaságról szóló javaslat ezideig nem képezte ily vita anyagát s úgy látom, hogy ahhoz a mostani tervezet kibocsátása alkalmával sem igen történt hozzászólás.

A csendes társasági javaslattal foglalkozván, véleményem szerint, mindenekelőtt abból kell kiindulni, hogy a korlátolt felelősségű társaság mielőbbi megalkotása oly általánosan érzett sürgős szükség kielégítésére szolgál, hogy annak megalkotását más társasági forma életrehívását célzó javaslattal csak abban az esetben szabad egybekapcsolni, ha ennek szükségessége és a tervezett megoldási módja olyan, hogy annak törvényre emelése szintén teljesen megérett s további vitát, hozzászólást nem igényel. Ellenkező esetben ugyanis a k. f. t. halasztást nem tűrő ügyét nem volna kívánatos e másik társasági forma életrehívásával szervesen egybekapcsolni.

A tervezet a csendes társasági formát — elgondolásban és a kivitel részleteiben is, szorosan a német és osztrák törvények idevágó rendelkezéseinek megfelelően — olyképen kívánja megoldani, hogy ennek révén mint új társasági kategória jelentkezik az oly együttműködés, amelynél „valaki anélkül, hogy kifelé tagul jelentkeznék — másnak saját nevében folytatott kereskedelmi vállalatában, vagyoni betéttel úgy vesz részt, hogy azt a vállalat tulajdonosára átruházni köteles“. A javaslat a továbbiakban részletesen szabályozza a csendes társnak és a vállalat tulajdonosának egymáshoz való viszonyát, jogait és kötelezettségeiket, a nyereség-veszteségben való részesedés mikéntjét, adatok közlésére, a könyvekbe való betekintésre vonatkozó jogosultságot. Kifelé, harmadik személyekkel szemben való vonatkozásban a legfontosabb a javaslatnak az a rendelkezése, amely szerint a vállalat ügyletei alapján, jogok és kötelezettségek egyedül a vállalat tulajdonosát illetik. A csendes társal szemben tehát harmadik személyek, annak ezen minőségében egyáltalán nem fordulhatnak. A csendes társ a maga vagyontételét átruházta a vállalat tulajdonosára, ennek alapján vele szemben — más megállapodás hiányában — már a javaslatból folyóan is érvényesítheti érdekei védelmére jogait, — kifelé a csendes társ ezen minősége változást

* A kérdésre legközelebbi számunkban még visszatérünk. Szerk.

nem jelent, pénze ott van a vállalatban, — de személye a kötelezettségben állás szempontjából kikapcsolatik.

Ha ez intézmény bevezetésének szükségességét illetőleg kívánunk állást foglalni, úgy elsősorban arra a kérdésre kell választ keresnünk, vajjon a csendes társasági forma megalkotásával jut-e valamilyen előnyhöz a gazdasági élet azáltal, hogy egy új vállalkozási formával gazdagodik? Vannak-e aggályos momentumok ez intézmény életrehozásával kapcsolatban s ha megvonnuk a szaldót, mit látunk: több előnyt-e, mint hátrányt?

A csendes társasági alakulat a tervezet szerinti alakjában nem próbáltan új institúciója a jogéletnek. Az a körülmény, hogy ezt a javaslat a német-osztrák jogból recipiálja, egymagában véve inkább előnyt, mint hátrányt jelent. De ha már a külföldi példákra súlyt helyezünk, úgy reá kell mutatnunk arra, hogy a csendes társaság intézménye az angol, a francia, a svájci jogrendszerből hiányzik. Ez sem lehet véletlen. Ha a magas gazdasági kulturájú országok nem érezték szükségét ez intézmény életrehozásának, úgy ez magában véve is komoly bizonyíték amellett, hogy arra elkerülhetetlen szükség nincs, hogy ott a vállalkozási formának hiányát nem érzik.

Meggyőződésünk szerint nincs is komoly szükségérzet, mely a csendes társaság jogintézményének megalkotását sürgetné. Ha a már ma is meglévő betéti társasági forma mellett életre hívják mihamar a k. f. t.-t, úgy az eleendő keretét fog nyújtani a személyes felelősséget kizárni akaró, csak tőkével részesedő társaknak a vállalkozásokban való részvételére. Ha a k. f. t. intézménye nálunk már megvolna, úgy senki sem gondolna a csendes társaság megalkotásának szükségességére. Azt a hiányérzetet, amim ma a gazdasági életben egy, a személyes felelősséget kizáró újabb társasági forma megalkotása iránt él, a k. f. t. intézménye teljes mértékben ki fogja elégíteni.

Az a diszpozitív jellegű szabályozás, amelyet a csendes társ jogaira nézve a javaslat megállapít, gyakorlatilag amúgy sem fog valami komoly jelentőséggel bírni. A tapasztalat azt mutatja, hogy azok a személyek, akik haszonrészesedés ellenében már ma is elég nagy számmal nyújtanak tőkét valamely vállalkozás céljaira, jogaikat cleve jól körülbástyázzák, megfelelő biztosítékokat és egyébirányu jogokat szerezzenek, messzemenően és erősebb megkötöttségekkel, mint amilyeneket a javaslat állapít meg az esetre. ha a felek között más megállapodás nem jön létre. A tőkével bekapcsolódó ilyen csendes társak ma is igen jól meg szokták védeni jogaikat, úgyhogy valószínűleg a jövőben is túl enyhének fogják találni a javaslat rendelkezéseit, semhogy azokkal éljenek. Ebben a vonatkozásban sem vár tehát a javaslatra valamilyen eddig nélkülözött jogviszony szabályozásának megoldása.

Komoly szükség nincs tehát, felfogásunk szerint, a csendes társasági formára. De nézzük az érem másik oldalát: volnának-e az intézmény megalkotásával felmerülő veszélylehetőségek?

Erre a kérdésre elsősorban hitelvédelmi vonatkozásban igenlő választ kell adnunk.

E vélemény megfelelő alátámasztása végett a ma létező, a köztudatba átment szituációból kell kiindulnunk. A kereskedelmi társaságok tekintetében ma az a közismert jogi helyzet áll fenn, hogy *egy vállalkozásban társként közreműködő személy a maga személyes felelősségét csak abban az esetben korlátozhatja harmadik személyekkel szemben, hogy ha az a jogrendünk által elismert társasági forma, amely ily felelősségkorlátozást megenged, a kereskedelmi cégjegyzékbe ténylegesen bejegyeztetett és a felelősség korlátozás azután ebből a megtörtént bejegyzésből folyik.* A betéti társaság kültagjának személyes felelőssége csak az esetre zárható ki, hogyha a betéti társaság, mint ilyen s abban az illetőnek kültagi minősége a kereskedelmi cégjegyzékbe bevezettetett. De ugyanezen az állásponton áll a k. f. t. tervezete is, amikor 13. §-ában kimondja azt az elvet, hogy a k. f. t. a cégjegyzékbe bevezetése előtt nem létezik s akik *addig annak nevében eljárak, személyesen és egyetemleg felelősek.*

Hangsúlyozandónak tartjuk, hogy ez az eddig kialakult jogi helyzet valóban így is ment át a köztudatba. Aki ma valamilyen vonatkozásban több személyt lát társként közreműködni s a cégjegyzék nem tanúsítja azt a körülményt, hogy itt részvénytársasággal, szövetkezettel, vagy betéti társasággal állanak szemben, vagyis a személyes felelősség kizárásának kifelé is felismerhető tényével, az joggal fog abban a meggyőződésben élni, hogy ez a társ pedig az üzleti kötelezettségekért személyes obligóban is áll. Az évtizedek óta érvényben lévő jogszabályokból kialakult ez a köztudat, a gazdasági életben teljes mértékben felszívódott s a hitelnyújtásnál szem előtt tartott alaptétellé vált.

Ezen az axiómaszerű vélelmen, hogy a valamely vállalkozásban együttműködő társak — ha ennek ellenkezője a cégjegyzékből ki nem tűnik — személyes és egyetemleges kötelezettségben állóknak tartandók, üt súlyos rést a csendes társaságról szóló javaslat.

Mínthogy a tervezet értelmében a csendes társaság létesítése semmiféle alakszerűséghez kötve nincsen, a visszaélések lehetőségének nyújthat tág kaput ez intézmény megalkotása, az által, hogy igen nagy számu be nem jegyzett közkereseti társaságnak látszó vállalkozás, baj esetén igen könnyen, meglepetésszerűleg csendes társaságként jelentkezhetik. Mínthogy a javaslat nem zárja ki a csendes társnak a vállalatban való közreműködését, — holott például ez a kirekesztés fennáll a mi betéti társaságunknak megfelelő angol limited company-nél, a személyesen nem felelős tagra nézve — könnyen adódhat majd elő az a hitelezők súlyos megkárosítására vezető szituáció, hogy valamely vállalatban aktíve működő, mindenki által társnak tartott, jó bonitásu személyről utóbb derül ki, hogy ő bizony csak csendes társ. Lehet, hogy a vállalat vezetésénél, a megrendelések feladásánál ő éppen nem volt csendes, ott döntően vette ki a maga aktív részét — „csendessé“ — legalább is a hitelezői számára — csak akkor válik, amikor a társasági kötelezettségekért való helytállás válik aktuálissá. Akkor majd nagy meglepetésre kiderülhet, hogy a mindenki által személyes

közreműködése folytán felelős társnak tartott személy, egy, a társak közt szigorú bizalmassággal kezelt szerződés értelmében nem más, mint a harmadik személyekkel szemben minden felelősséget kizáró csendes társ, aki mint a vállalat tulajdonosa, felelősségre vonható, annak személyes bonitása történetesen semmi értéket sem jelent.

E beállítás gyakorlati jelentőségét viszonyaink között csak fokozhatja az a közismert, sajnálatos körülmény, hogy nálunk a kereskedő- és iparosvilág egy jelentős része, különböző, jórészt egyáltalán helyt nem álló indokokból — nem tesz eleget kereskedelmi törvényünk által előírt cégbejegyzetési kötelezettségének. Hogy ezzel kapcsolatban a könyvelési, leltár- és mérlegkészítési kötelezettség teljesítése körül is mily súlyos fogyatékoságok találhatók, szintén általánosan ismert tény. Hogy ily körülmények folytán a csendes társaság intézményével kapcsolatos veszélylehetőségek a gyakorlatban még fokozottabb mértékben jelentkezhetnek, ezt aligha kell bővebben indokolni.

Bizonyos, hogy általános hitelvédelmi szempontból ez intézmény bevezetése ilyen körülmények között aggályosnak mutatkozik.

Hogy éppen a hitelyujtás szempontjából Németországban sem nagy a rokonszenv ez intézmény iránt, az Gierke professzor dolgozatában olvashatjuk, aki megállapítja azt a körülményt, hogy a háború utáni időkben, mint hitelszerzési szempontból kielégítőbb alakulatot, inkább alkalmazták Németországban is a betéti-, mint a csendes társasági formát. Ha Németországban is visszamenőben van e társasági forma, ugyanálunk, a felhozott aggályos momentumokra való tekintettel e javaslat teljes eljítése mellett kell állást foglalnunk.

Dr. György Ernő.

Jogalkotás.

Magánjogi törvénykönyvünk életbeléptető törvénye. Az ősiség eltörléséről szóló 1848:XV. tc. kimondotta, hogy „a minisztérium az ősiség teljes és tökéletes eltörlésének alapján a polgári törvénykönyvet ki fogja dolgozni és ezen törvénykönyv javaslatát a legközelebbi országgyűlés elé terjesztendi.“ A törvény e parancsát teljesítő az igazságügyi kormány az alkotmányos élet folytonosságának helyreállítása után azonnal megindította a polgári törvénykönyv előkészítésének előmunkálatait, és amint köztudomású, ugyyszólván állandóan dolgozott és dolgozik jelenleg is a nagy művön amennyiben most készül a f. évi március 1-én az országgyűlés elé terjesztett szöveg (Magyarország Magánjogi Törvénykönyve, rövidítve: Mt.) indokolása. Nyolc évtized telt el a kodifikáció szükségességének előbb